

یادداشت

شروع یک جریان جاری

درباره نمانهنگ «بیعت آب‌ها»

هاشم کروی

قرآن کریم در ساحت معنا و صفات، اشاره دارد به طرح اسماء الحسنی الهی که جامع‌ترین توصیف از گرایش‌های زیبایی‌خواهی انسان است. در آیه پایانی سوره مبارکه حشر صفتی که کنار اسماء الحسنی ذکر شده «الْبَاطِلُ النَّبَاتِ الْمُمْسَّرُ» است که به خالق بودن، نوسازی یا نوآفرینی و صورت‌نگری یا هنرمندی حضرت حق اشاره دارد.

افلاطون، فیلسوف بزرگ یونان از جمله اندیشمندانی است که به حقیقت مطلق و زیبایی مطلق باور دارد و معتقد است همه چیزهای زیبا به واسطه بهره‌مندی از زیبایی مطلق زیبا هستند، البته او خصیصه بی‌غرضانه تفکر زیبایی‌شناختی فی‌نفسه را صریحاً تصدیق نمی‌کند چرا که بیشتر به آثار و نتایج تربیتی و اخلاقی هنر علاقه‌مند است.

زند یاد دکتر قیصر امین‌پور شعر زیبایی دارد با عنوان «نه گندم، نه سیب» در سطرهای پایانی این شعر می‌خوانیم:

بیغمبران / به نام تو سوگند خورده‌اند/ و شاعران گنم/ تنها به جرم بردن نام تو مردانند/ زیرا که نام کوچک تو/ شرح هزار نام بزرگ خداست/ زیرا/ هزار نام خدای بیاست.

این شعر که برای وجود مقدس امام مظلوم و رشید شیعه و الگو و اسوه همه آزادگان جهان، حضرت سیدالشهدا مولا اباعبدالله‌الحسین(ع) سروده شده به معنای نام حسین که زیبایی کوچک ترجمه شده اشاره دارد اما اشارات عمیق‌تر به اسماء الحسنی الهی و زیبایی دارد که هم دلنشین است و هم آموزنده.

مناسبت ذکر سه نکته فوق، انتشار اثر تولیدی تیمی یکدل است که رفته‌رفته در شکلی از تولید اثر تصویری بر پایه شعر به زبانی خاص دست یافته‌اند، به نحوی که با تماشای اثر می‌توان امضای آنها را پای تصاویر پرشان ملاحظه کرد؛ تیمی که پاییز گذشته نمانهنگ «قول مادرنه» را ساخت و امسال اثر «بیعت آب‌ها» را به تماشای علاقه‌مندان هنر اصیل شیعی گذاشته است. در دهه ۱۳۶۰ بازنشر شعرخوانی‌های شاعران عرصه شعر نو و در دهه ۱۷۰۰ الیوم‌های صوتی شعرخوانی شاعران با صدای چهره‌های مطرح سینمایی و یکی دو تجربه تصویری ضبط شعر از عاشقانه‌های غزل‌سرایان مطرح آن سال‌ها نخستین تلاش‌ها در جهت توسعه ادبیات بر پایه امکانات دیداری و شنیداری بود. این اتفاق در دهه ۹۰ خورشیدی به شعر آیینی منتقل شد و اگر چه دستگاه‌های اداری شکل ساده نشانده شعر بر صندلی و ضبط شعر را تکثیر می‌کردند، آثار هنری هنرمندان جوان انقلابی چون محمداقرا فیضی و کیبا و کلیپ‌های شعرخوانی شاعرانی چون سیدحمیدرضا برفقی و احمد بابایی اوج این گونه آثار بود. شاید محوری‌ترین ویژگی کلیپ‌های شعرخوانی اتکای آنان به حدیث نفس و قرار گرفتن شاعر در نقطه کانونی اثر و تولید نمانهنگ یا کلیپ بر محور حضور شاعر بود. مخاطب پیگیر شاعر به تماشای شعرخوانی او می‌نست تا با شاعر مورد علاقه خویش تجدید دیدار کند.

از جمله مهم‌ترین ویژگی‌های دو اثر «قول مادرنه» و «بیعت آب‌ها» به ویژه اثر اخیر کنار رفتن شاعر از نقطه کانونی و قرار گرفتن شاعر در مرکز اثر است، یعنی به جای ضربه خوردن شاعر این شعر است که ضربه می‌خورد و دیده می‌شود، علت این امر باید در نگاه گروه یعنی «گرش گفتمان محور» باید جست‌وجو شود. دلیل دیگر این امر را باید در زیست‌هنری گروه دنبال کرد؛ جایی که از شاعر تا کارگردان و گروه تولید متشکل از گروهی هستند که به جای تلاش برای دیده شدن سعی در کنار ماندن و در معرض دید نبودن دارند. برای این گروه، گریز از سلبریتی‌سازی از شاعر تنها یک شعار نیست بلکه راهکاری در سبک زندگی هنری آنهاست.

انتخاب موضوعی پایه‌ای و مبنایی در حوزه اندیشه شیعی یعنی شهادت حضرت صدیقه طاهره فاطمه زهرا(س) برای این اثر نشان‌دهنده شجاعت گروه است. معمولاً چنین تصوری می‌شود که ریشه تفاوت فکری شیعه و سنی در اسلام ماجرای غدیر است که حرفی جدی است اما مهم‌ترین نقطه اختلاف شیعه و سنی ماجرای شهادت حضرت زهرا(س) است اما این حاضر در عین ایستادگی بر مبانی گفتمانی، وارد حوزه سنتیز با مذاهب دیگر نمی‌شود و بیعت آب‌ها از گزند تفرقه‌افکنی دور نگه داشته شده است. این امر در وهله نخست مرهون نگاه معرفتی و تسلط شاعر و سپس بهره‌مندی از دو کارشناس خبره و نام‌آور در عرصه‌های تاریخی و دینی است.

پایان سخن اینکه «بیعت آب‌ها» هم برای مجموعه «مها فیلم» و هم برای حوزه هنری انقلاب اسلامی استان فارس یک تجربه خاص است اما شاید از همه مهم‌تر اینکه این اثر فرصت ویژه برای شعر آیینی، شعر فارس و شعر بانوان است که پروژهای در این حجم و با این هزینه برای شعر تولید شده که در نوع خود بی‌نظیر است. امید که این اثر شروع یک جریان جاری باشد!

رویداد

گزارشی از یک جشنواره عکس در استان مرکزی

تلاش برای بازآفرینی «هویت»

سینا صدیقی
اندیشیدن پیرامون هویت و اثرات راهبردی تقویت آن برای مدتی فکر بخشی از نخبگان و مسئولان استان مرکزی را درگیر کرده بود. کم‌کم جمعی شکل گرفت که به هیئت اندیشه‌ورز هویت استان مرکزی موسوم شدند. این هیئت پس از مدتی ایده پردازی، در گام نخست برگزاری مجموعه جشنواره و همایش علمی به نهادهای استانی پیشنهاد و ابلاغ کرد، مثل جشنواره قلم‌گویی هویت با همایش علمی هویت و پیشرفت با محوریت استان مرکزی. یکی از این برنامه‌ها، جشنواره ملی هویت استان مرکزی بود که قرار شد حوزه هنری استان اجرایی آن را بر عهده بگیرد.

حمیدرضا مجیدی، مسئول خانه عکاسان حوزه هنری استان، دبیر جشنواره شد. جشنواره در دو بخش اصلی با موضوع استان مرکزی و بخش جنبی با موضوع استان مرکزی قبل از سال ۱۳۶۰ برنامه‌ریزی شد. نگاه بصری و اخلاقی به استان مرکزی، مراسم و آیین‌های ملی و مذهبی، معماری، بافت اجتماعی، جریان زندگی و همبستگی اجتماعی، طبیعت و محیط زیست، میراث فرهنگی، آثار و شخصیت‌های تاریخی، فرهنگی و هنری و صنعت استان مرکزی

چیزهایی بود که فراخوان جشنواره بر آن تأکید می‌کرد. تور عکاسی، بخش حضوری جشنواره بود که با حضور ۶۰ نفر از هنرمندان عکاس استان و کشور طی ۱۱ روز از تاریخ ۲۷ خردادماه تا هفتم تیرماه در ۱۲ شهرستان استان مرکزی برگزار شد. بچه‌های عکاس به شهرهای اراک، ساوه، محلات، دلجان، خمین، شازند، فرمهین، تفرش، زرندیه، خنداب، آشتیان، کمijan و روستاهای تاریخی استان مرکزی سرزدند و عکاسی کردند. در این چند روز عکاسان از بازارها، کوچه‌ها و خیابان‌ها، خانه‌های گلی روستایی، از مردم عادی، کارها و مشاغل بومی و هر چیز و هر جا که برای خیلی از ماها عادی است اما نگاه یک عکاس می‌تواند منحصر به فردش کند، عکس گرفتند.

جلسه داوری نخستین جشنواره ملی عکس هویت روز چهارشنبه ۱۴ تیرماه با حضور اعضای هیئت داوران این جشنواره برگزار شد. در این جلسه ۲هزار و ۷۸۰ عکس را که از سوسوی ۴۳ نفر به دبیرخانه جشنواره ارسال شده بود، محسن راستانی، فرهاد سلیمانی و علی اصغر داوودآبادی‌فرهانی حسابی زیرورو و سرشان کلی بحث کردند. پس از ارزیابی و بررسی آثار توسط هیئت داوران، علی اصغر یوسفی به عنوان نفر اول، علی کریمی به عنوان نفر دوم و پویان شاملی به عنوان نفر سوم نخستین جشنواره ملی عکس هویت انتخاب شدند.

گفت‌وگو با مدیر هنری دیوارنگاره جدید حرم رضوی

یک روایت ممتد از عاشورا تا ظهور

رضاع) یکی از مشهورترین احادیث سوگواری است که بیانگر سخنان آن حضرت، پیرامون عظمت ماه محرم، حادثه عاشورا و فضل و ثواب گریه و عزاداری برای سیدالشهدا(ع) است. پیشنهاد آنها این بود که چون امام(رضاع) بانی و به نوعی مبدأ مجالس روضه هستند، می‌توانند محور شوند. بعد از جلسات و تبادل نظرهایی که شد، روایت ریان را سرلوحه

کارمان قرار دادیم. مدیر هنری دیوارنگاره حرم رضوی اضافه کرد: قرار شد این دیوارنگاره با امام(رضاع) و ریان شروع شود. از واقعه عاشورا تا فواید اشک بر امام حسین(ع) و اینکه کسی که در شادی ما شاد و در غم ما غمگین باشد، همنشین ما در بهشت است. مصداق این روایت را با تصویری از عزاداری حرم امام(رضاع)

شروع و به اشک امام خمینی(ره) بر سیدالشهدا(ع)، رزمندگان دفاع مقدس، عزاداری حاج قاسم در کنار رهبر معظم انقلاب، مدافعان حرم، روضه‌های خانگی و تصویر آخر بر اربعین، آزادی قدس و ظهور آقا امام زمان(عج) ختم می‌شود. در حقیقت تصاویر از ریان شروع و به ظهور ختم می‌شود. برای انتخاب تکنیک اجرا تنها گزینه‌ای که به نظر می‌رسید تصویرسازی به سبکی بود که بتوان همه این اتفاقات را به هم پیوند داد، لذا از یکی از بانوان هنرمند هیئتی که توانمندی بالایی در اجرای طرح‌هایی با تلفیق تصاویر مختلف داشتند و آثار درخشانی در این حوزه خلق کرده بودند، دعوت شد که تصویرسازی کار را بر عهده بگیرند، ضمناً برای اینکه پیوندی هنری بین تصویر و شعر باشد، هر بخش از تصویر یا یک بیت شعر از شاعر محترم حوزه هنری البرز جناب آقای محمود یوسفی همراه است و همچنین در کنار آن کیوار کدهایی قرار دارد که می‌توانند با اسکن آن مداحی‌های مرتبط با موضوع را گوش کنند. مثلاً آنجا که تصویر عزاداری امام خمینی(ره) است کیوار کده خود «بوی بهشت» آقای کوثری قرار دارد که می‌توانند دالود کنند و به آن گوش دهند. به این صورت همزمان شعر، تصویر و صوت کنار هم قرار گرفته‌اند. این دیوارنگاره که ۹۰متر طول و شش‌متر ارتفاع دارد، در بست شیخ بهایی حرم رضوی نصب شده است. از ایده‌هایی تا طراحی و اجرای این دیوارنگاره تقریباً دو ماه زمان برده است. هنرمندان البرز چندین سال است در حوزه‌های مختلف با آستان قدس همکاری می‌کنند. به گفته حسین براتی این کار گروهی و از لحاظ حال و هوای معنوی متفاوت از طرح‌های دیگرمان طراحی شده است. فضا و حس و حال کار، حماس و حال روضه بوده است و هنرمندان حسین طراحی بارها متوسل به امام(رضاع) و اباعبدالله(ع) شدند.

درباره کتاب

«پروانه‌ای بر شانه‌های زمین»

از بحرین تا میناب

علی‌مدد زیدی

قریب ۲۰۰سال پیش، حالا قدری کم یا بیش، حاکمی در ولایت بحرین در مسند امور نشست که با جمع اعیان امیرالمؤمنین(ع) سرسنتیز داشت. وی از روی عناد بر جمع محبین سخت می‌گرفت. در نهایت جام صبر شیعیان به سر آمد و تصمیم بر این شد که دست از اوطان خویش بشویند و راهی دبیاری دیگر شوند.

گروهی از خلیج فارس گذر کردند و در میناب ساکن شدند، از دل این طایفه سیدی متولد گشت «متروک» نام. مردم بدین جهت که قریب به یقین مطمئن بودند این نوزاد نیز مانند باقی متولدین این خانواده عمرش به دنیا نیست و این خانه را ترک می‌کند، او را متروک نامیدند. فرزند نوه سید متروک، همان سوزهای است که زهرا نوری‌بشاکردی در «پروانه‌ای بر شانه‌های زمین» سراغ آن رفته.

سومین فرزند سیدمحمد و سیده‌کاطمیه (نوه سیدمتروک)، اربعین سال ۱۳۳۵ شمسی، در یکی از محله‌های بسیار قدیمی میناب که هومسکی نام داشت به دنیا آمد و چون تولدش در عصر امام حسین(ع) مطهر شده بود، عبدالحسین نام گرفت.

شهید آسیدعبدالحسین عمرانی در همان میناب پرورده تحصیل را به سرانجام رساند و پس از شروع جریان انقلاب در ایران به صفوف مبارزان پیوست. پس از انقلاب سرآغاز زندگی مشترکش کلید خورد و در بهمن ۱۳۶۴ نیز جزیره فلورا به قصد رجعت به سوی پروردگارش ترک کرد.

حال زهرا نوری‌بشاکردی دست به قلم شده تا همین چند خط از زندگی شهید را در ۱۴۰ صفحه به ورطه تفصیل بکشاند و حیات جنابش را از زوایای مختلف مورد بررسی قرار دهد.

نویسنده اثر را به پنج فصل تقسیم کرده است. در سه فصل ابتدایی یعنی «کودکی و نوجوانی»، «جوانی و مبارزات انقلابی» و «ردواج» سکان روایت در اکثر موارد در اختیار بانوان است و به همین دلیل آتمسفر حاکم بر فضای سه فصل اول کتاب با فصل چهارم که شهادت است، تفاوت دارد.

هر فصل از چند روایت منقطع تشکیل شده است، به طوری که متقدماً در ابتدای هر روایت، در قسمت پاورقی، نام و نشان راوی مشخص می‌شود و سپس راوی گاهی یک بند و گاهی به قدر یکی دو صفحه، مخاطب را راهی یک قطعه از زندگی سید می‌کند.

قلم نویسنده دو نقطه قوت دارد که باعث شده است حتی با وجود فقدان تعلیق، افکت وخبز و جنب‌وجوش در روایات، کتاب به یک حال و هوای کسلسل کننده و خسته‌کننده مبتلا نشود. اولین مورد این است که روان و بدون اضافه‌گویی در خطوط پیش می‌رود و با مقداری چاشنی کردن واژگان و اسامی جنوبی تلاش کرده است به فضای اثر، کمی شرعی جنوب را پیوند بزند و مورد دوم هم اینکه نویسنده تمام سعی‌اش را به کار بسته است تا آنجا که راه دارد در تدوین روایات و فصول، توالی زمانی وقایع را حفظ کند و اثری شسته‌رفته و به دور از پیچیدگی تحویل مخاطب دهد.

در آخر باید گفت «پروانه‌ای بر شانه‌های زمین» صرفاً آمده تا رسانش را که در سیم بخش‌هایی از زندگی شهید است به سرانجام برساند و لاغیر. به این جهت نباید از کتاب توقع یک اثر داستان‌محور پرفراز و فرود و پرکشش را داشته باشیم. انصافاً هم با توجه به منابع و ابزارهای محدودی که در اختیار نویسنده قرار گرفته، زهرا نوری‌بشاکردی به خوبی از پس ماجرا برآمده است. پس با تمام این توصیفات اگر به زندگی نامه خوانی را حال و هوای دفاع مقدس علاقه‌مندید، به احتمال زیاد «پروانه‌ای بر شانه‌های زمین» می‌تواند در کتابخانه‌تان برای خودش جایی دست و پا کند.

کتاب هفته